THE JEWISH JOURNAL

דער אידישער זשורנאל

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario

PUBLISHED BY

CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD.

251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 3007

Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS

Single Copy — 3 cents

די פראנצויזישע פרעסע און אידישע קאלאניזאציע

מען האט אונז אין ערגעץ ניט צו ליעב, אפילו ניט אין פראנקרייך. פראנקרייך ליידעט יעצט פון א מאנגעל אי אין ארבייטער בכלל, און אי אין ערד־ארבייטער, אין מען זוכט דארום צו צוציהען איינוואנדערער, באזונדערס די וועלכע ווילען זיך באזעצען אויפ'ן לאנד. מיזיגנטער אר־מאליגנער און מענשען פון אנדערע נאציאנאליטעטען זענען לעצטענס באזעצט געוואָרען אויפ'ן פראנצויזישען באדען, און די אידישע וועלט־הילפס קאנפערענץ האט דאריבער לעצטענס איך געמאכט א פארזוך צו באזעצען א צאהל אידישע ערד־ארבייטער אין פראנקרייך. און האט אפילו שוין זוגען דעם געשלאסען אן אפמאך מיט דער פראנצויזישער רעגיערונג. עס איז געשיקט געוואָרען א פארטרעטער פונ'ם וועלט־הילפס קאנפערענץ קיין רומעניען צו רעקרוטירען אידישע קאלאניסטען פאר קאלאניזאציאנס־צוועקען אין זיד פראנקרייך, אבער ווי אזוי האט עס אויפגענומען די פראנצויזישע פרעסע, דער אָרגאן פון דער פראנצויזישער אידישער עפענטלעכקייט.

די צייטונג „אקסיאן פראנסעז" למשל שרייבט וועגען דעם: „פאר וואס זאלען די אידען פון בעסעראביען, פאר וועמען די טירען פון אמעריקע און ענגלאנד זענען געשלאסען, וואָרום זאלען זיי געבראכט ווערען קיין פראנקרייך?

און אזוי, אינ'ם זעלבען טאן שרייבען אויך אנדערע צייטונגען.

די „פעטיט בלייו" וואס איז ניט קיין אנטיסעמיטישע צייטונג, דרוקט אן ארטיקעל מיט פ. דע מאנטגאן, וועלכער שרייבט, אז די פראנצויזישע ראסע וועדט געשטעלט אין געפאהר צוליעב דעם אריבערברענגען קיין פראנקרייך פרעמדע עמיגראנטען. „איז פאראן א קאנספיראציע אונ־טערצוברענגען די פראנצויזישע ראסע? דארפען מיר נאך איצט פארגרעס־סערען די צאהל עמיגראנטען פון פוילען, רוסלאנד און כינא, וועלכע פאר־פלייצען אזוי אויך בענגע אנזעהר לאנד?" פרעגט דע מאנטגאן. „איב שוין אריבערברענגען פרעמדע עמיגראנטען קיין פראנקרייך, דאן פאר־וואס ניט מאכען פלאץ פאר עמיגראנטען פון בעלגיום און ניט פאר קיין אומגעוויינשטע געסט פון אנדערע לענדער". פארענדיגט דער שרייבער.

א דריטע צייטונג, די „פעטיט פאריז" זיכט די אויפטערקזאמקייט פון איהרע לעזער צו דער גרויסער צאהל פרעמדע וואס פראנקרייך פאר־מאגט איצט. „פון 1914 ביז יאנואר 1925 האט זיך די צאהל פרעמדע אין פראנקרייך פארגרעסערט פון 1,732,868 פערזאן אויף 2,834,949", שרייבט די צייטונג אן.

און אזוי האט קיינער ניט צו זאגען קיין גוט וואָרט, טראצדעם וואס די אלע צייטונגען האבען געשריבען וועגן מ'האט קאלאניזירט א גרויסע צאהל אימאליגנער ביים פראנצויזיש־איטאליענישען גרענעץ.

מען האט אונז אין ערגעץ ניט צו ליעב, אפילו ניט אין דער רעפיב־ליקאנישער פראנקרייך.

דער ליכטיגער פונקט אין דער פינסטערער סביבה

פאר אונז ליעגען א צאהל אידישע צייטונגען אין פארשיעדענע שפראכען, וועלכע קומען פון פארשיעדענע וועלט־טיילען, און אין יעדער איינער שפיגעלט זיך אפ דאס אידישע לעבען פון יענעם אָרט, פון יענעם פלאץ וואו די צייטונג ווערט ארויסגעגעבען.

אבער וואס פאר אן אונטערשייד עס איז פאראן, אין די נייעס.

די פריליש־אידישע צייטונגען זענען פול מיט בריעדער זיינען דער ארבייטסלאזיגקייט, וועגען קריזיסען, וועגען פארפאלגונגען און רדיפות, און אנדערע פאסירונגען פון דעם מין, און אזוי איז עס אויך מערסטענ־טיילס אין די צייטונגען פון אנדערע לענדער.

איין אונטערשייד אבער איז פאראן — אין דאס איז די ארץ ישראל פרעסע, וואו מען באגעגענט ידיעות וועגען ארבייט, וועגען יענער בוי־ארבייט, מיט וועלכער א ניי לאנד איז פול.

אט איז א קליינער צעטייל פון פארשיעדענע ידיעות, וועלכע זענען דארטען ערשיענען אין די לעצטע טעג:

די פארגרעסערונג פון די אידישע ישובים אין עמק יזראעל און די שנעלע ענטוויקלונג דארטען, האט געצוואונגען די באהן־בעאמטע אויס־צובעסערען דעם באהן־פארקעהר אין יענעם געגענט.

אין אמסטערדעם פון ירושלים ווערען יעצט געבויט נייע וועגען, און עס ווערען פארענדיגט צוויי נייע אידישע פארשטעדט „שכונות מאנטע פיאָרע" און „בית וגן".

די „פאלעסטיין עקספרעס קאמפאני" ווערט העארגאניזירט, כדי צו קענען נאכקומען דעם פארגרעסערטען פארקעהר פון טורעסטען, וועלכע קומען יעצט אין גרעסערע צאהלען קיין ארץ ישראל, איין כלויז אין חודש מאי זענען אנגעקומען איבער זעקס טויזענט.

אין דער מזרחי קאלאניע „חיטין", איז פארגעקומען א גרויסע פייע־רונג.

דער אידישער נאציאנאל פאנד האט לעצטענס געקייפט נאך 15,000 דונאם לאנד צווישען חיפה און עכו.

אן אזוי ידיעה נאך ידיעה, פון וועלכע איינע אין זעהר כאראקטע־ריסטיש, דייל דאס צייגט, אז אין ארץ ישראל דערלייכטען מיר זאכען, וועגען וועלכע מיר קענען אפילו ניט האפען אין אמעריקע, טראץ אונזער גאנצער רייכקייט. ווערט דערצעהלט: „די ערשטע אפיציעלע פארזאמ־לונג פון דער ארץ־ישראל'דיגער אפערא־קאמפאניע, וועלכע האט שטאט־געפונען דעם 6־טען יולי, האט מיט גרויס צופרידענהייט קאנסטאטירט דעם פאקט, אז די העברעאישע אפערא אין ארץ־ישראל, געגרינדעט אין אנגעפיהרט פון דעם באריהמטען מוזיקער און אפערא־דירעקטאר ה' גא־ליקין, האט אלע איהזיכטען אויף א גרויסען ערפאלג אין אלע הינזיכטען. „קאלאנעל קיש, דער פרעזידענט פון דער קאמפאניע און פארזיצענ־דער פון דער פארזאמלונג, האט באריכטעט, אז דיזע קאמפאניע, וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען מיט צוויי יאהר צוריק און האט זיך ביז איצט באדייטענד פאנאנדערגעוזוקסען, האט באוויזען צו אויפפיהרען אין ארץ־ישראל, אין אין דער העברעאישער שפראך, 51 מאל 7 פון די בעסטע אפערעס, דארונטער אויך גאלא אויפפיהרונגען לכבוד לארד באלפור, סער אלפרעד מאנד, אין סער הערבערט סעמייעל. דער אקציענ־גרונד־קאפי־טאל פון דער קאמפאניע האט באטראגען 1030 פונט, אין די אלגעמיינע הכנסה פון די 51 אויפפיהרונגען האט באטראגען 6.00 פונט, אין צוזא־מען מיט אנדערע הכנסות — 8.639 פונט מיט 50 פיאסטער. די הוצאות פון דער אפערע, דארונטער די געהאלט פון די אינטרומענטען און די קאראזעיעס, האבען באטראגען 8,535 פונט מיט 50 פיאסטער. אין אלגע־מיין איז דער צושטאנד פון דער העברעאישער אפערע אין ארץ־ישראל אזא צופרידענשטעלענדער, אז עס קען איצט גאר קיין צווייפעל ניט זיין וועגען איהר עקזיסטענץ".

וואס פאר אן אונטערשייד, זעהן מיר פארגלייכט עס מיט די אידישע ידיעות, וועלכע קומען אהער אן פון פיעלע אנדערע לענדער, אויף יענער זייט ים.

א ליכטיגער פונקט אין א פינסטערער סביבה!

וועט זיך ארונטערלאזען 25 טויזענט פון אונטערן וואסער אויסצוגעפונען די געהיימניסע אויפ'ן גרונד פון ים

דר. האנס הארטמאן, וועלכער האט זיך שוין פיעלע מאל ארונטערגע־לאזט אין די טיעפעניש פון ים מאכט פארבעריטונגען פאר געוואל־טיגר אונטערנעהמונג.

פון ש. גלענדמאן

אין דער געשיכטע פון דער וועלט איז באקאנט בלויז איין איינציגער מענש וועלכער האט זיך ארונטערגעלאזט טיעף אין ים, איז ארויפגעקומען צוריק א לע־בערינער און האט דערצעהלט וואס ער האט דארט געזעהן. דאס איז דר. האנס הארטמאן פון ניו יארק, אן עלעקטריקאל אינזשעניר, אן ערפינדער און פארשער פון סאבמארינס.

אט דעם שטיינער נעוואנטען דזשאנ האט דר הארטמאן געמאכט צוויי מאל ענדע מאי, 1911, אין מיטלענדישען ים: איינמאל אין דער מזרח ריכטונג פון ניב־האלטארישען גאלף און דאס צווייטע מאל לעבען דעם איינזעל אלבאראן. ער האט זיך ארונטערגעלאזט אין א באאבאכטונגס אפאראט אין דער פארמע פון א צאיליג־דער, וואס ער אליין האט ערפונדען, און איז געקומען צו אזעלכע געהיימניסס־פולע ערטער אין ים, פון וועלכע די וויסענשאפט האט קיינמאל ניט געהאט דעם מינדעסט־טען באגריף און מען האט געדענקט, אז דער מענש וועט קיינמאל ניט האבען קיין אומרים צו זיי אין זיי וועלען פארבלייבען אין אייביגע רעמעניש.

דר. הארטמאנ'ס אונטערנעהמונג האט זעהר פיעל באראייטערט דאס פעלד פון מענשליכען וויסען. זיין נעניאלטעס האט מעגליך געמאכט פאר דער וויסענשאפט צו גנטדעקען און שטודירען די ווילד־פרעמדע באשעפענישען וואס געפינען זיך אין דער אייביגער פינסטערניש פון ים און אויף אין דער זיך אמאל ארונטערגעלאזט. עהן די אומשעצבארע רייכטומער וועגען וועלכע וועלען זיך אנדערע שרייבט שטעלער האבען פאנטאזירט אין זייערע ביכער, וואס לעוגען זיך ווי שפאנענדע לע־גענדעס.

ארום זיבען צעהנטעל פון דער ערד איז פארדעקט פון מענשליכען אויג. אין העלפט דערפון לינט אונטער א שווא־רצער, באוועגלאזער, איין־קאלטער מאסע וואסער, וואס איז טיעף פון 12 טויזענט ביז 18 טויזענט פוס. און דר. הארטמאן איז געווען דער ערשטער דורכצושלאגען א וועג צו דיזע אומערגרייכבארע טיעף־קייטען, וואס וועלען אין דער צוקונפט באפאהלט ווערען אלס דאס רייכסטע ער־איינגניס פון דער מענשהייט.

דר. הארטמאן באטראכטעט זיינע עקס־פערימענטען אלס ווערטפולע און גרויס זאגאר אויפגעזאפערען זיין לעבען פאר זיי. ער האפט אז עס וועט אויהם גע־לינגען וואס אטאל טיעפער זיך ארונטער־צולאזען אין ים ביז פיער און א האלב מייל, אדער 25 טויזענט פוס טיעף און דאן וועט ער פאטאגראפירען די איינגע־זונקענע רואינירטע שטעדט, וואס געפי־נען זיך דארט אין אנדערע אנטיקען, צו וועלכע קיינער האט נאך ניט געוואגט צו־צוצוקומען. דעם זומער וועט ער זיך ווידער ארונטערלאזען אין מיטעלענדי־שען ים.

אין פריהלינג פון יאהר 1911, ווען דר. הארטמאן איז נאך געווען א יונגער מאן, האט ער אויסגעבויט אן אפאראט פאר פראבע. דער אפאראט איז באשטאנ־דען פון א צילינדער, אין וועלכען אין דער געווען געווען פלאץ אינווענדיג פאר איין פערזאן צו זיצען דארט אויף א קליין צור־נעטשעפעט פלאץ. דער צילינדער איז געווען אויסגעשטאטעט מיט אן אויטאָ־מאטישען צונויפלייזונגס־אפאראט, אן אפאראט, אן עהנליכער צו דעם וואס ווערט געברויכט אויף די סאבמארינס און וואס האט געקענט צוטשעלען זייער שטאפ פאר צוויי שטונדען.

אין מיטען מאי, 1911, האט דר. הארטמאן אריבערגעפיהרט זיין ערפינדונג פון האמבורג פון וואנען ער איז מיט דער שיף "האנסאן" פון דער דזשורמען לע־וואנט לוין, אפגעפאהרען פון קיין קענוא אין דער באגלייטונג פון א דייטשען מעכאני־קער.

דער צילינדער איז געווען פון א גאנץ איינפאכען בייגען געבוי, ווייל דער יונ־גער ערפינדער האט געוואלט איינשפארען געלד. די ווענט זענען געווען געמאכט מיט אזעלכע בעאאבאכטונג עפענונגען, וועלכע זענען געווען פארמאכט מיט דריי טאפלען וויים גלאז, איינער אויפ'ן אנדערען, דאס ריקסטע וואס עס איז געווען צו באקומען.

די "פענסטער" זענען געווען פון דרייי סען באוואדענע מיט שרויבען אזוי, אז זיי זאלען זיך ניט קענען באוועגען פון ארט. עס זיינען געברויכט געוואָרען קור־פערנע און לערערנע וואשערס צווישען די גלעזערנע "פענסטער" און מעטאלענע ריגען, ווייל נעטע וואלט געווען צו ווייך פאר דעם וואסער קאנאדען לעבער, איבער וועלכע עס זענען געווען געווען עפע־נונגען צו באלויטען. דאס שווארצפיים מיט עלעקטרישע לעמפלאך אפענען אפ־שיינען, וואס קאנען זיך אויסראכטען, די ווארען פון א 12־וואלטיגער עלעקטרישער אדער צו ליכט. אין אויבערפלעך פון די באטארעיע, וואס איז געווען אין צילינ־דער.

ניט לייכט איז דר. הארטמאנען אנ־נעקומען אויסצואווירקען ביי דעם קאפי־טאן פון דער "האנסא" אז ער זאל איהם ערלויבען זיך ארונטערצולאזען מיט זיין צילינדער און זאל נאך זיין עקספערימענט צוריק ארויפגעלאזען ווערען אויף דער שיף. ארום צוויי שטונדען צו מזרח פון ניבראלטארישען גאלף האט דער קאפיטאן נעהייסען די שיף אפשטעלען און דער לייד־דינער אפאראט איז אויסגעפולווערט גע־וואָרען. דער אפאראט איז ארונטערגעלאז־טען געוואָרען צו א טיעפקייט פון 7 הונ־דערט פוס און עס האט זיך אויסגעדרוכט, אז ער איז געבליבען שטעהן אויפ'ן אפ־גרונד.

ווען מען האט דעם אפאראט ארויס־געצויגען און איהם געעפענט, זיינען די ווענט אינווענדיג געווען פייכט, אבער קיין וואסער איז אין איהם נישט אריין. די פייכטקייט איז געקומען פון דעם ראמפ, וואס האט זיך אפגעזעצט אויף'ן שטאל אין די אין אלטע טיעפקייטען.

נאך דעם איז דר. הארטמאן אליין אריינגעגאנגען אין צילינדער און האט געמאכט זיין ערשטען עקספערימענט אין דער געשיכטע. אויס שרעק האבען די לייטע פון דער שיף ארונטערגעלאזט דעם צילינדער מיט דר. הארטמאנען בלויז 5 הונדערט פוס טיעף, אבער דאס איז אויך געווען צוויי מאל אזוי טיעף ווי א מענש האט זיך ווען אמאל ארונטערגעלאזט. אין 35 מינוט ארום האט מען דעם אפאראט ארויסגעצויגען. די ערשטע פראבע איז געווען א געלונגענע און דאס האט דר. הארטמאנען אזוי פיעל ערמוטיגט, דאס דעם צווייטען טאג האט ער זיך ווידער ארונטערגעלאזט מיט זיין אפאראט. דאס מאל איז ער פארבליבען 75 מינוט אין א טיעפקייט פון דעם פונקט, לעבען אל־דאס שטילקייט פון דעם פונקט, לעבען אל־באראן אינזעל. וואו דאס וואסער מ'איז מערקווירדיג לויטער האט באוויזען, אז די טיעפקייט דערגרייכט דארט איבער 21 הונדערט פוס. די מאנשאפט פון דער האנסא האט איינגעוויילינט ארונטער צו לאזען דעם צילינדער 18 הונדערט פוס, בלויז דערפאר, ווייל די פריהערדיגע פרא־בע האט ארויסגעצייגט אז דער אפאראט איז פאסיג פאר אזא וואסער וואסער געווייסט.

דר. הארטמאן דערצעהלט, אז ער האט געהערט, ווי מאנכע פון די 70 פא־מאזשירען וואס זענען געווען אויף דער "האנסא" האבען אויס זיינערגיקייט זיך געווענט צווישען זיך, אז ער וועט ניט קומען פון טיעף און ווארום קיין לעבעדיגער. ער וואלט נאך געווען פארווייילט לענגער אונטער'ן וואסער, אבער דר שיף האט מעהר ניט געמאכט ווארטען.

עס איז געווען זעהר א שעהנער זו־ניער טאג, און דאס וואסער איז געווען קלאהר ווי א שפיגעל ווען דער צילינדער האט זיך ארונטערגעלאזט דורך דער וואר־סער שטרעקע וואו די זונען־שטראהלען דריינגען דורך. פארשיעדענערליי פיש און מאדנע באשעפענישען ווי אויך ברואים, וועלכע האבען נאר קיין זאכען ניט זיינען צוגעצויגען געוואָרען פון דעם אפאראט'ס מאליר אז זיין באוועגונג.

לוים אן אפמאך איז דער צילינדער אפגעשטעלט געוואָרען אויף יערע 50 פוס אום צו געבען דר. הארטמאנען א געלע־גענהייט צו מאכען זיך נאטיצען אוף וואס שאפען זיך א באריהמע ווי טיעף ער גע־פינט זיך אין ים. און ביי יערען אבשטעל האט ער נעמאכט א צייכען אויף דער זייט פון שטוהל, אויף וועלכען ער איז געזעס־סען. עס איז פאר איהם פארבייגעגאנ־גען א פאנאראמא פון א זאנדערבאר מאדנעס לעבען, וואס קיין מענשליך אויג האט קיינמאל נאך ניט געזעהן. ווען דער צילינדער האט געטויכט, אין דעם זון באר־לויכטענדע וואסער, אין דער 5 הונדערט פוסיגער טיעפקייט, האבען די פיש און אנדערע באשעפענישען ארומגעשטיפט מיט שפילעווידיגע באוועגונגען. אביסעל טיעפער האט דר. הארטמאן ניט באמערקט קיין סמן פון לעבען. דאס קומט מעגליך, זאגט ער דערפון, וואס פאר די איינוואוי־נער פון טיעפען ים איז דער דרוק פון וואסער דארט צו גרינג און פאר די "באדעדס" פון דער אויבערשטער טייל פון ים איז דער וואסער דרוק צו שווער.

"פאר אלעמען, זאגט דר. הארטמאן, האב איך געמיזט צופאסען מיינע אויגען צו דער מורא'דיגער שוואַרצקייט. גאנץ אפט האב איך אויפגעדרעהט און פאר־דרעהט די לעמפלאך אום צו זעהן אויב עס איז טאקי דורכאויס פינסטער. איך האב אויף געוואלט אויסגעסיינען צו די שיין ווירקס אויף די באשעפענישען פון דעם נידריגען טייל פון ים און צו זיי ענ־דערען זייערע באוועגונגען דורך דעם. איך ליכעס מאל האב איך באדארפט צוגעוואוי־נען מיינע אויגען צום פינסטערניש אדער צו ליכט. אין אויבערפלעך פון די קליינע דאגות פון די ליטווישע אידען

פון א. שטיוועל.

כמנהג העולם הויבען זיך אויך ביי אונז אין לימא פון יולי מאנאט אן די פאליטישע וואקאציעס. ניטא קיין סיים, פארגאנגערנעפאהרען אלע פיהרער, גע־שלאסען א טייל פון די לאקאלען און אפילו דער מיניסטארען קאבינעט זיצט אויך אויף דאטשע. מיט'ן אנהויב פון די פאליטישע וואקאציעס האט מען ביי אונז אראפגעשלוגען, דרך אגב, די מינדער־הייטען אינטערפעלאציע. איין שטיקעל גליק וואס די מינדערהייטען האבען איני־טערפעלירט מכח דער האלטונג פון ליטע־ווישען דעלעגאט ביים פעלקער בונד און מכח זיינע פאלשע באהויפטונגען קורץ פארן שליסען פון דער סעסיע. אונזער רעגיערונג איז דערווייל פטור פון א סך אונאנגענעהמליכקייטען צו ענטפערען אויף שאלות, ווייל עס איז פשוט ניטא וואס צו ענטפערען אויף זיי. קאן דאר־בער אונזער סיים מערהיים זיך רוהיג זי־צען ביים פאלאנענער ים. און גענעסען פון דער פרישער לופט. פארלויפיג איז מען פטור פון דער מינדערהייט פראגע. אלא וואס דען, מען וועט דאך סוף כל סוף מוזען געבען א תשובה, האט מען נאך צייט, אולי ירחם, און מען וועט זיך ווי עס איז אריסדרעהען.

דערווייל, אין דעכטען זומער זענען אָנגעקומען די וואהלען אין די קריין ראַ־טען אין מעמעלער געגענט. די דייטשען "פענסטער" איז געווען, פאלט ווי אויז און זיינען פארהויכט געוואָרען פון דער וואריקייט פון מיין קערפער אין דער הייז פון דעם לעמפעל. איך האב די פענסטער נעמוזט אלעמאל אויסווישען אויס שרעק אז קענען עפעס זעהען, פונקט ווי דאס פענסטער פון אן אויטאמאביל ווינ־טער צייט.

"ווען איך בין אריין אין דער ריכ־טונג טיעפקייט האב איך ערשט דאן אריינגעזעהען ווי געפעהרליך און אלטמאד דיש מיין צילינדער איז. דאס האט זיך אמ־קלאהרהסטען באמערקט ווען איך האב דער־הערט אז שרעקליך קלאפ איז געווען אנ־ליך צום קנאל פון א רעוואָלווער שאס. מיר האט זיך אויסגערוכט אז אם אם אן איך דארף זיך געזעגענען מיט'ן לעבען אין עס וואָרט שוין אויף מיר א נאסער קבר.

איך האב דאס קלאפען אזוי קלאהר געהערט ווייל ארום מיר האט געהערשט אזא שטילקייט, וואס איך האב קיינמאל ביי דאן און פון דעמאלט אן. נאך ניט ביינעוואוינט, אזא שטילקייט עפיסטירט, גליוב איך, אין ערגעץ ניט. אויף דער טרוקענעיש, בלויז אין א טויטען שאכט און עס איז זי אונמעגליך איבערצוגעבען מיט ווערטער."

אין יענעם מאמענט איז אויף יעדען סקווער אינטש פון דעם צילינדער געווען א וואסער דרוק פון 735 פונט, אדער 4 מיליאן פונט אויפ'ן גאנצען אפאראט. אויף איצט, ווי ביי דער ערשטער פראבע זיינען די ווענט פון צימער באדעקט געווא־רען מיט פייכטקייט אום ער האט ניט גע־וואוסט אויב דאס קומט פון דאמף, אדער דאס קומט דערפון וואס צוליעב דעם מעכ־טיגען וואסער דרוק האט דאס וואסער אריינגעדרונגען דורך די אומבאמערקבא־רע לעכלעך אין גלאז פון די פענסטער.

אבער אנשטאט זיך צו שרעקען האט דר. הארטמאן אנגעהויבען צו באוואונדע־רען די פארשיעדענערליי באשעפענישען, ווען דאס האט געהיבען אויפ'ן שטאל דערינען דורך. פארשיעדענערליי פיש און מאדנע באשעפענישען ווי אויך ברואים, וועלכע דערינען נאר קיין זאכען ניט זיינען צוגעצויגען געוואָרען פון דעם אפאראט'ס מאליר אז זיין באוועגונג.

לוים אן אפמאך איז דער צילינדער אפגעשטעלט געוואָרען אויף יערע 50 פוס אום צו געבען דר. הארטמאנען א געלע־גענהייט צו מאכען זיך נאטיצען אוף וואס שאפען זיך א באריהמע ווי טיעף ער גע־פינט זיך אין ים. און ביי יערען אבשטעל האט ער נעמאכט א צייכען אויף דער זייט פון שטוהל, אויף וועלכען ער איז געזעס־סען. עס איז פאר איהם פארבייגעגאנ־גען א פאנאראמא פון א זאנדערבאר מאדנעס לעבען, וואס קיין מענשליך אויג האט קיינמאל נאך ניט געזעהן. ווען דער צילינדער האט געטויכט, אין דעם זון באר־לויכטענדע וואסער, אין דער 5 הונדערט פוסיגער טיעפקייט, האבען די פיש און אנדערע באשעפענישען ארומגעשטיפט מיט שפילעווידיגע באוועגונגען. אביסעל טיעפער האט דר. הארטמאן ניט באמערקט קיין סמן פון לעבען. דאס קומט מעגליך, זאגט ער דערפון, וואס פאר די איינוואוי־נער פון טיעפען ים איז דער דרוק פון וואסער דארט צו גרינג און פאר די "באדעדס" פון דער אויבערשטער טייל פון ים איז דער וואסער דרוק צו שווער.

"פאר אלעמען, זאגט דר. הארטמאן, האב איך געמיזט צופאסען מיינע אויגען צו דער מורא'דיגער שוואַרצקייט. גאנץ אפט האב איך אויפגעדרעהט און פאר־דרעהט די לעמפלאך אום צו זעהן אויב עס איז טאקי דורכאויס פינסטער. איך האב אויף געוואלט אויסגעסיינען צו די שיין ווירקס אויף די באשעפענישען פון דעם נידריגען טייל פון ים און צו זיי ענ־דערען זייערע באוועגונגען דורך דעם. איך ליכעס מאל האב איך באדארפט צוגעוואוי־נען מיינע אויגען צום פינסטערניש אדער צו ליכט. אין אויבערפלעך פון די

קליינע דאגות פון די ליטווישע אידען

פון א. שטיוועל.

כמנהג העולם הויבען זיך אויך ביי אונז אין לימא פון יולי מאנאט אן די פאליטישע וואקאציעס. ניטא קיין סיים, פארגאנגערנעפאהרען אלע פיהרער, גע־שלאסען א טייל פון די לאקאלען און אפילו דער מיניסטארען קאבינעט זיצט אויך אויף דאטשע. מיט'ן אנהויב פון די פאליטישע וואקאציעס האט מען ביי אונז אראפגעשלוגען, דרך אגב, די מינדער־הייטען אינטערפעלאציע. איין שטיקעל גליק וואס די מינדערהייטען האבען איני־טערפעלירט מכח דער האלטונג פון ליטע־ווישען דעלעגאט ביים פעלקער בונד און מכח זיינע פאלשע באהויפטונגען קורץ פארן שליסען פון דער סעסיע. אונזער רעגיערונג איז דערווייל פטור פון א סך אונאנגענעהמליכקייטען צו ענטפערען אויף שאלות, ווייל עס איז פשוט ניטא וואס צו ענטפערען אויף זיי. קאן דאר־בער אונזער סיים מערהיים זיך רוהיג זי־צען ביים פאלאנענער ים. און גענעסען פון דער פרישער לופט. פארלויפיג איז מען פטור פון דער מינדערהייט פראגע. אלא וואס דען, מען וועט דאך סוף כל סוף מוזען געבען א תשובה, האט מען נאך צייט, אולי ירחם, און מען וועט זיך ווי עס איז אריסדרעהען.

דערווייל, אין דעכטען זומער זענען אָנגעקומען די וואהלען אין די קריין ראַ־טען אין מעמעלער געגענט. די דייטשען "פענסטער" איז געווען, פאלט ווי אויז און זיינען פארהויכט געוואָרען פון דער וואריקייט פון מיין קערפער אין דער הייז פון דעם לעמפעל. איך האב די פענסטער נעמוזט אלעמאל אויסווישען אויס שרעק אז קענען עפעס זעהען, פונקט ווי דאס פענסטער פון אן אויטאמאביל ווינ־טער צייט.

"ווען איך בין אריין אין דער ריכ־טונג טיעפקייט האב איך ערשט דאן אריינגעזעהען ווי געפעהרליך און אלטמאד דיש מיין צילינדער איז. דאס האט זיך אמ־קלאהרהסטען באמערקט ווען איך האב דער־הערט אז שרעקליך קלאפ איז געווען אנ־ליך צום קנאל פון א רעוואָלווער שאס. מיר האט זיך אויסגערוכט אז אם אם אן איך דארף זיך געזעגענען מיט'ן לעבען און עס וואָרט שוין אויף מיר א נאסער קבר.

איך האב דאס קלאפען אזוי קלאהר געהערט ווייל ארום מיר האט געהערשט אזא שטילקייט, וואס איך האב קיינמאל ביי דאן און פון דעמאלט אן. נאך ניט ביינעוואוינט, אזא שטילקייט עפיסטירט, גליוב איך, אין ערגעץ ניט. אויף דער טרוקענעיש, בלויז אין א טויטען שאכט און עס איז זי אונמעגליך איבערצוגעבען מיט ווערטער."

אין יענעם מאמענט איז אויף יעדען סקווער אינטש פון דעם צילינדער געווען א וואסער דרוק פון 735 פונט, אדער 4 מיליאן פונט אויפ'ן גאנצען אפאראט. אויף איצט, ווי ביי דער ערשטער פראבע זיינען די ווענט פון צימער באדעקט געווא־רען מיט פייכטקייט אין ער האט ניט גע־וואוסט אויב דאס קומט פון דאמף, אדער דאס קומט דערפון וואס צוליעב דעם מעכ־טיגען וואסער דרוק האט דאס וואסער אריינגעדרונגען דורך די אומבאמערקבא־רע לעכלעך אין גלאז פון די פענסטער.

אבער אנשטאט זיך צו שרעקען האט דר. הארטמאן אנגעהויבען צו באוואונדע־רען די פארשיעדענערליי באשעפענישען, ווען דאס האט געהיבען אויפ'ן שטאל דערינען דורך. פארשיעדענערליי פיש און מאדנע באשעפענישען ווי אויך ברואים, וועלכע האבען נאר קיין זאכען ניט זיינען צוגעצויגען געוואָרען פון דעם אפאראט'ס מאליר אז זיין באוועגונג.

לוים אן אפמאך איז דער צילינדער אפגעשטעלט געוואָרען אויף יערע 50 פוס אום צו געבען דר. הארטמאנען א געלע־גענהייט צו מאכען זיך נאטיצען אוף וואס שאפען זיך א באריהמע ווי טיעף ער גע־פינט זיך אין ים. און ביי יערען אבשטעל האט ער נעמאכט א צייכען אויף דער זייט פון שטוהל, אויף וועלכען ער איז געזעס־סען. עס איז פאר איהם פארבייגעגאנ־גען א פאנאראמא פון א זאנדערבאר מאדנעס לעבען, וואס קיין מענשליך אויג האט קיינמאל נאך ניט געזעהן. ווען דער צילינדער האט געטויכט, אין דעם זון באר־לויכטענדע וואסער, אין דער 5 הונדערט פוסיגער טיעפקייט, האבען די פיש און אנדערע באשעפענישען ארומגעשטיפט מיט שפילעווידיגע באוועגונגען. אביסעל טיעפער האט דר. הארטמאן ניט באמערקט קיין סמן פון לעבען. דאס קומט מעגליך, זאגט ער דערפון, וואס פאר די איינוואוי־נער פון טיעפען ים איז דער דרוק פון וואסער דארט צו גרינג און פאר די "באדעדס" פון דער אויבערשטער טייל פון ים איז דער וואסער דרוק צו שווער.

"פאר אלעמען, זאגט דר. הארטמאן, האב איך געמיזט צופאסען מיינע אויגען צו דער מורא'דיגער שוואַרצקייט. גאנץ אפט האב איך אויפגעדרעהט און פאר־דרעהט די לעמפלאך אום צו זעהן אויב עס איז טאקי דורכאויס פינסטער. איך האב אויף געוואלט אויסגעסיינען צו די שיין ווירקס אויף די באשעפענישען פון דעם נידריגען טייל פון ים און צו זיי ענ־דערען זייערע באוועגונגען דורך דעם. איך ליכעס מאל האב איך באדארפט צוגעוואוי־נען מיינע אויגען צום פינסטערניש אדער צו ליכט. אין אויבערפלעך פון די

א העדען
צווישען פרויען

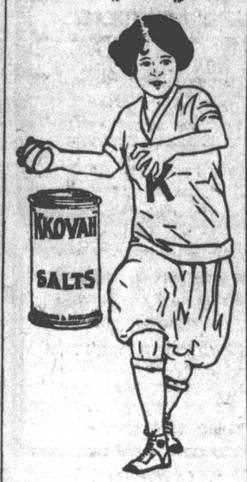

זי פארגעסט ניט צו נעהמען
א קליינע דאזע קאוואה
זאלין יעדען פריהמארגען.
מאכט עס איהר מונטער,
ס'האלט איהר פריש.

DOMINION EXPRESS COMPANY

ווען איסצאהלען אין אמעריקאנער דאלארס

ליטע	אין פוילען		רומעניען	
לוים די פאלגענדע קאסטען.				
פון 5 $ ביז $30	80.	ס.	75.	ס. 75.
35	88.		79.	88.
40	1.00		.90	1.00
45	1.13		1.01	1.13
50	1.25		1.13	1.25
55	1.38		1.24	1.38
60	1.50		1.35	1.50
65	1.63		1.46	1.63
70	1.75		1.58	1.75
75	1.88		1.69	1.88
80	2.00		1.80	2.00
85	2.13		1.91	2.13
90	2.25		2.03	2.25
95	2.38		2.14	2.38
$100	2.50		2.25	2.50
איבער $100 צו	2½%		2¼%	2½%

צאהלונגען וועלען געמאכט ווערען פינקטליך, און דע. דערהאלטערס רע־סיט וועלען צוריק געגעבען ווערען.

דאמיניאן עקספרעס קאמפאני

סי. פי. אר. בילדינג, 3 קינג איסט, טאראנטא,
און אלע אגענטען פון דער קאמפאניע, וועלכע
געפינען זיך אין יעדען סי. פי. אר. סטיישאן.
יוען איהר פארלוירט אויער געלט צו דער דאמיניאן עקספרעס קאמפאניע,
איז עס זיכער.